

Protestantse Gemeente te Leiden

Algemene Kerkenraad

Leiden, 28 november 2013

Van Vollenhovenkade 22

2313 GG Leiden

Tel. 071-5764145

info@kerkelijkbureauleiden.nl

Aan:

de leden van de wijkkerkenraden
de predikanten, verbonden aan de wijkgemeenten
de kerkelijk werkers
de leden van het College van Diakenen
de leden van het College van Kerkrentmeesters
de gastleden van de Algemene Kerkenraad

betreft: definitieve vaststelling Beleidsplan 2014-2017

Geachte leden van kerkenraden en colleges, zusters en broeders,

De Algemene Kerkenraad is na bespreking van de reacties op het concept overgegaan tot definitieve vaststelling van het Beleidsplan 2014-2017, inclusief de Matrix 2013 en de Meerjarenraming 2013-2017 en een Nota van Antwoord. Hiermee is een langdurig proces, dat pieken en dalen heeft gekend, tot een eind gekomen. We zijn verheugd dat het plan er ligt en dat we er samen in geslaagd zijn afspraken te maken die voor de komende jaren duidelijkheid geven en tegelijk mogelijkheden bieden voor nieuwe initiatieven.

Vanuit alle wijkgemeenten en vanuit het College van Diakenen zijn er reacties binnengekomen. Aangezien die reacties een bijdrage vormen aan de totstandkoming van het beleidsplan, is een overzicht van de concrete vragen toegevoegd aan het beleidsplan, voorzien van antwoorden die zijn vastgesteld in de AK van 12 november jl. (Nota van Antwoord). Op enkele punten heeft de bespreking geleid tot kleine aanpassing van de tekst van het beleidsplan, zoals aangegeven in de nota.

Tenslotte willen we ieder die op welke wijze ook in de afgelopen tijd betrokken is geweest bij de totstandkoming van het plan danken voor zijn of haar inzet. Er zijn veel inspanningen verricht en met het resultaat hopen en verwachten we in de komende jaren samen verder te kunnen bouwen aan een vitale PGL!

Met vriendelijke groet,

namens de Algemene Kerkenraad,

(voorzitter)

Dhr. F. van Oosten

(scriba)

Dhr. M.P.H.J. Korbee

Protestantse gemeente te Leiden
Algemene Kerkenraad

Beleidsplan voor de periode 2014 - 2017

vastgesteld door de Algemene Kerkenraad

op 12 november 2013

Inleiding	4
EERSTE DEEL: DE PROTESTANTSE GEMEENTE TE LEIDEN EN HAAR GELOOFSGEMEENSCHAPPEN	
1 De Protestantse Gemeente in de stad Leiden anno Domini 2013	6
2 ‘Bouwen aan een vitale kerk’ - karakteristiek van de huidige geloofsgemeenschappen en hun vitaliteit	8
TWEEDE DEEL: VITALITEIT IN DE KOMENDE BELEIDSPERIODE (2014-2017)	
3 Vitale geloofsgemeenschap	15
a Vitaliteit als doelstelling van het beleid	
b Wat is nodig voor een goed functionerende gemeente?	
c Bezuinigen op gebouwen of op formatieplaatsen?	
d De omvang en de opzet van de formatie in de beleidsperiode 2014-2017	
e Bijzonder Kerkenwerk	
f De verdeling van formatieplaats over de wijkgemeenten: matrix en zelfscan	
g Zelfscan wijkgemeenten en overleg met AK	
h Beroepen van predikanten en aanstellen van kerkelijk werkers	
i De overgangsregeling bij de invoering van matrix en zelfscan	
4 Vitaliseringsfonds	23
a Afbakening van doel en functie	
b Omvang en frequentie van honoreren initiatieven	
c Verantwoordelijkheid en procedure	
d Criteria	
5 Nieuwe initiatieven voor de PGL	26
a Activiteitenfolder en Pastoraal meldpunt	
b Ledenadministratie en doelgroepenbeleid	
DERDE DEEL: BESTUUR EN BEGROTING IN NIEUWE STIJL	
6 Bestuur nieuwe stijl	28
a Taakstelling AK	
b Verantwoordelijkheid AK en gesprek met de geloofsgemeenschappen	
c Vergaderfrequentie, afvaardiging, portefeuilles	
d Vorming nieuw beleid	
e Samenwerking AK en CvK	

7	Begroting nieuwe stijl	31
	a Inkomsten	
	b Vergroten van inkomsten	
	c Uitgaven	
	d Schematische overzichten van inkomsten en uitgaven	
	e Tussentijds overzicht	
	f Prikkel tot besparingen	

VIERDE DEEL: OVERZICHT VAN BESLUITEN EN PLANNEN

8	Verantwoording en conclusies	34
9	Overzicht planning 2013-2014	36

Inleiding

De Algemene Kerkenraad (AK) heeft een aantal jaren geleden besloten dat er een beleidsplan dient te komen - zoals de kerkorde aangeeft - om ervoor te zorgen dat ook in de toekomst de PGL vitaal zal zijn. De demografische en financiële ontwikkelingen baren zorgen en vragen om weloverwogen beslissingen: hoe gaan we de beschikbare middelen, tijd en energie inzetten?

Het aantal leden van de PGL is ongeveer 12.000 (10% van de Leidse bevolking). Dit zijn alle personen die in de ledenadministratie staan vermeld. Het aantal betalende pastorale eenheden is ongeveer 2.400. Eén pastorale eenheid (een adres) komt momenteel overeen met gemiddeld 1,3 personen; 2.400 betalende pastorale eenheden vertegenwoordigen dus ca. 3.100 personen. De prognose is dat aan het eind van de komende beleidsperiode, in 2017, het aantal betalende pastorale eenheden zal zijn teruggelopen tot ongeveer 1.500 (ca. 1950 personen). Vooral de krimp in het aantal leden dat jonger is dan 45 jaar is zorgelijk. Hoewel de bijdrage per pastorale eenheid de afgelopen jaren is gestegen, is er een duidelijke prognose dat de ontvangsten uit de jaarlijkse Aktie Kerkbalans zullen dalen, ook omdat het grootste deel van de huidige giften afkomstig is van mensen ouder dan 65 jaar (cijfers 2012, kerkelijk bureau PGL).

Het zou niet terecht zijn om te stellen dat de PGL arm is. Er is vermogen, gelukkig maar. Toch is en blijft de situatie, zoals elders in kerkelijk Nederland, zorgwekkend. Wanneer er niet voldoende 'levend geld' is, gaat het perspectief op de lange termijn ontbreken. Om predikanten, kerkelijk werkers, musici, koster-beheerders en administratieve krachten te kunnen beroepen, respectievelijk aan te kunnen stellen is een gezonde financiële basis nodig. Het is niet realistisch om er vanuit te gaan dat de hier beschreven tendens ten aanzien van ledenaantal en vrijwillige bijdragen in de nabije toekomst kan worden gekeerd. Ook al doen we hiervoor alles wat in ons vermogen ligt, het is verstandig, ja noodzakelijk om ons in te stellen op andere tijden.

Die noodzaak is er ook omdat mensen niet meer op dezelfde manier betrokken zijn of raken bij de kerk als in het verleden. Vragen met betrekking tot zingeving leven weliswaar bij jong en oud in de samenleving, maar de kerk als instituut is niet (meer) de vanzelfsprekende plek waar men aanklopt om met deze vragen bezig te zijn. Hetzelfde kan gezegd worden ten aanzien van uitingen van spiritualiteit. De zogenaamde 'consumerende burger' bindt zich niet voor langere tijd aan een organisatie, maar zoekt plekken waar hij met gelijkgestemden bezig kan zijn met de dingen die hem boeien en interesseren. Die plekken kunnen fysieke gebouwen zijn, maar ook *communities* op internet.

Op een of andere wijze zal de kerk op deze ontwikkelingen moeten inspelen, want zij maakt deel uit van deze veranderende samenleving. Nu is het niet de eerste keer dat de kerk wordt uitgedaagd door veranderingen die zich voordoen in de samenleving, en het zal ook niet de laatste keer zijn. Het hoort zelfs tot het wezen van de gemeente van Christus dat zij zich telkens opnieuw afvraagt hoe zij in haar eigen tijd de boodschap van profeten en apostelen kan verwoorden. Daarbij staat zij altijd in de vruchtbare spanning tussen traditie en vernieuwing. Dat is ook nu het geval, binnen de PGL anno Domini 2013. Het goede van het verleden willen we bewaren en behoeden. Tegelijk willen we open staan voor ontwikkelingen die ons kunnen brengen naar een kerk van de toekomst die er anders uit kan zien dan nu het geval is. Waar verandering of vernieuwing wordt gezocht, breken we dus niet met het oude, maar bouwen we voort op het werk dat de generaties voor ons hebben verricht, opdat de kerk ook voor onze kinderen en hun kinderen een plek zal zijn waar iedereen God kan ontmoeten, tot zegen van de Leidse samenleving.

De totstandkoming van dit beleidsplan vormt de afronding van een proces van bezinning en discussie, waarbij wijkgemeenten, de Algemene Kerkenraad, het College van Kerkrentmeesters en het College van Diakenen actief betrokken zijn geweest. In de besprekingen was de centrale vraag hoe we op basis van de overal binnen de Protestantse Gemeente te Leiden aanwezige vitaliteit kunnen bouwen aan een kerk die in de toekomst vitaal kan blijven. Na een situering van de PGL in de stad Leiden in 2013 (hoofdstuk 1), volgt daarom eerst een kort overzicht van de aan het schrijven van dit beleidsplan voorafgaande bezinningsproces - 'Bouwen aan een vitale kerk' -, met aansluitend een karakteristiek van de huidige geloofsgemeenschappen en van Bijzonder Kerkenwerk (hoofdstuk 2). De karakteristieken zijn door de gemeenschappen zelf geformuleerd en ongewijzigd overgenomen in het beleidsplan. Beide hoofdstukken samen vormen het eerste deel.

In het tweede deel wordt geschetst op welke wijze een vitale manier van geloven in de komende jaren gestalte kan krijgen: hoe kan de in de geloofsgemeenschappen aanwezige vitaliteit worden behoud en verder ontwikkeld (hoofdstuk 3), hoe geven we nieuwe vormen van vitaal geloven een kans (hoofdstuk 4) en welke concrete plannen zijn er om mee te beginnen, voor de PGL als geheel (hoofdstuk 5)?

Met behulp van het geformuleerde beleid willen we de bestaande vitaliteit stimuleren, als ook nieuwe wegen exploreren. Het beoogde effect is dat de betrokkenheid en het aantal betrokkenen binnen de PGL wordt vergroot, evenals het aantal mensen dat financieel bijdraagt en de hoogte van de bijdrage. Daarvoor is het wel nodig dat we een faciliterend bestuur hebben en werken met een transparante begroting. De beoogde vitalisering zal niet gerealiseerd kunnen worden zonder dat ook het bestuur en de wijze van begroten met het oog op de te verwachten ontwikkelingen een nieuwe stijl krijgen. Daarover gaat het in het derde deel (hoofdstukken 6 en 7).

In het vierde en laatste deel wordt een verantwoording gegeven, en worden de belangrijkste conclusies en plannen op een rij gezet (hoofdstukken 8 en 9).

Om de vitaliteit binnen de bestaande geloofsgemeenschappen te bewaren en te behoeden, als ook om nieuwe vormen van kerkelijke presentie mogelijk te maken, worden in dit beleidsplan instrumenten aangereikt: de invoering van een verdeelsleutel voor de pastorale formatie - de zogeheten matrix - wordt beschreven (in hoofdstuk 3), evenals de instelling van het Vitaliseringsfonds (in hoofdstuk 4). De bedoeling is dat deze instrumenten vanaf 2014 kunnen worden gebruikt, resp. ontwikkeld. Om dat mogelijk te maken zijn aan dit beleidsplan toegevoegd de Matrix 2013 en de Meerjarenraming 2014-2017, beide tot stand gekomen in overleg met het College van Kerkrentmeesters.

De Commissie Beleidsplan die door de Algemene Kerkenraad was ingesteld om dit plan te schrijven, bestond uit: Ad Alblas, Mario Boelen, Gertjan van Baarle, Koos Groen, Liesbeth Havenaar-van Buijsen, Michael Korbee, Bas Oosthoek, Peterhans van den Broek, Hans van der Vlist, Foort van Oosten, Cent van Vliet, René Venema, Bert Verweij en Evert Wolters. De commissie werd bijgestaan door Jaap van der Giessen (gemeenteadviseur). Voor de werkconferenties die in 2012 werden gehouden was Bas Oerlemans adviseur.

1 De Protestantse Gemeente in de stad Leiden anno Domini 2013

Leiden is een stad waar veel te ontdekken valt. Een grote historische binnenstad met honderden monumenten, universitaire gebouwen, belangrijke musea en talrijke hofjes trekt veel mensen uit binnen- en buitenland. Culturele activiteiten in theaters en op straat maken de stad tot een levendig geheel, waar het goed toeven is. Steeds meer mensen ervaren Leiden als een prettige stad om te leven en te wonen, in het midden van de Randstad. Aan de randen van de oude binnenstad ontstaan bijzondere projecten van stadsvernieuwing die de stad open houden naar buiten en naar de toekomst. In Leiden wil je wel wonen!

De stad Leiden heeft bijna 119.000 inwoners. Samen met de omliggende gemeenten (Leiderdorp, Oegstgeest, Voorschoten en Zoeterwoude) telt het bijna 200.000 inwoners en vormt daarmee de zesde stedelijke agglomeratie in Nederland. De prognose is dat het aantal inwoners van Leiden in 2020 ruim 120.000 zal zijn, en in 2030 ongeveer 125.000 (bron: www.leidenincijfers.nl)

Leiden is een stad waar geïnvesteerd wordt in de toekomst. Jongeren krijgen er een opleiding op (hoge-)scholen en universiteit. Daarnaast zijn er veel samenwerkingsverbanden tussen overheid, onderzoeksinstellingen en ondernemingen. Eén van de resultaten daarvan is het BioScience Park. In het kader van de maatschappelijke functie van de kerk zijn contacten in deze dynamische omgeving interessant.

Leiden is ook stad van vluchtelingen. Haar geschiedenis is verweven met het lot van en gebouwd op leven en werk van vluchtelingen die hier hun heil zochten. Die traditie leeft voort tot op de dag van vandaag en het zijn niet in de laatste plaats de kerken die zich het lot van vluchtelingen, maar ook van dak- en thuislozen, mensen die dreigen te vereenzamen en zij die in dringende financiële problemen geraken aantrekken. De initiatieven van het diaconaal centrum De Bakkerij, letterlijk en figuurlijk midden in de stad, spelen hierin een sleutelrol. De Bakkerij is de thuisplek voor de Diaconie van de Protestantse Gemeente Leiden en de Rooms Katholieke Diaconie Leiden, die in nauwe samenwerking met partnerorganisaties, ‘helpen waar geen helper is’.

De Protestantse Gemeente te Leiden (PGL) is een van de vele kerkgenootschappen in de stad. Haar geloofsgemeenschappen maken samen met de Evangelisch-Lutherse Gemeente, de Église Wallonne (de Franstalige protestantse kerk) en de Vereniging van Vrijzinnige Protestanten deel uit van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). Zij onderhouden meer of minder formele banden met andere verenigingen en kerkgenootschappen in de stad, onder wie de Vereniging Leidse Studenten Ekklesia (LSE), de Rooms-Katholieke Parochie van de HH Petrus en Paulus, de Oud-Katholieke Parochie van de HH Fredericus en Odulfus, de Christelijk Gereformeerde Kerk (Opstandingskerk) en de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt (Herengrachtkerk). Tevens maakt de PGL deel uit van de plaatselijke Raad van Kerken.

De PGL bestaat uit zes geloofsgemeenschappen (‘wijkgemeenten’ in de woorden van de kerkorde), elk met een eigen profiel. Deze zijn:

Hervormde Marewijkgemeente
Protestantse Wijkgemeente Leidse Binnenstadsgemeente

Protestantse Wijkgemeente Maranathawijk
Oecumenische geloofsgemeenschap Merenwijk
Protestantse Wijkgemeente Leiden Zuidwest
Protestantse Wijkgemeente Vredeskerk

Tussen verschillende wijkgemeenten bestaan samenwerkingsverbanden die in de loop der jaren zijn gegroeid. De Leidse Binnenstadsgemeente en de Hervormde Marewijkgemeente werken in de zogeheten Cluster Binnenstad samen met de LSE. Bij de LSE is een studentenpastor werkzaam die voor 20% door de PGL wordt betaald.

De Maranathawijkgemeente en de Vredeskerkgemeente vieren samen de eredienst en werken ook op andere terreinen samen, zoals diaconie en jeugdwerk.

In opdracht van de AK richt Bijzonder Kerkenwerk Leiden zich op mensen die geen band met de kerk hebben, maar wel religieus geïnteresseerd zijn. De uitvoering van deze opdracht vindt plaats in nauwe samenwerking met de Leidse Binnenstadsgemeente met wie zij haar medewerkers en predikantstijd deelt.

Diaconaal centrum De Bakkerij is een kerkelijk centrum van de PGL voor hulp en dienstverlening, waarin de PGL en de Rooms-Katholieke Parochie samenwerken met andere kerken, geloofsgemeenschappen en partnerorganisaties.

Op al deze terreinen geven mensen vorm aan hun geloof, op verschillende wijze. Er is sprake van een vitaliteit die veel gestalten kent.

2 'Bouwen aan een vitale kerk'

In de kerk gedenken en vieren we de opstanding van Christus uit de dood. Hij die zich voor ons overgaf in de dood is opgewekt uit de doden. De gekruisigde Heer geeft zich als levend brood. Dat is de inhoud van het kerkzijn. Met alles wat daarmee samenhangt en zoals het in de Bijbel wordt verteld. Zonder deze inhoud vervaagt de kerk. Dan zijn we misschien een aardige club mensen, maar dat is heel wat anders dan een kerk.

God zelf geeft inhoud aan de kerk. Wij beheersen dat niet en krijgen dat nooit in de greep. Wij niet, onze gemeenschap niet, onze richting niet. We kunnen er wel getuige van zijn. Een getuige spreekt uit ervaring over een werkelijkheid die hem is gegeven en die beslag op hem legt. Die werkelijkheid mogen we leren kennen en tot ons laten spreken. Als we op zondag of op andere momenten samenkomen. Als we met elkaar de Bijbel lezen en nadenken over de weg van God met Israël en de volkeren. In het leerhuis, op onze eigen pelgrimsweg, in persoonlijke meditatie in gebed en stilte. We doen dat samen met anderen. Ook met hen die op een andere manier lezen en luisteren. Het is immers niet onze waarheid en we hebben die niet in pacht. We hebben anderen nodig om samen de werkelijkheid te leren kennen. Daarom hebben we een kerk nodig die breed genoeg is om van de waarheid geen groepswaarheid te maken.

Uit: 'De hartslag van het leven' - Visie op het leven en werken van de Protestantse Kerk in Nederland (2012)

Elke geloofsgemeenschap komt vroeg of laat voor de vraag te staan hoe zij het gemeente-zijn in deze tijd wil vormgeven. Daarbij kan het gaan over alle aspecten van het gemeentelven: vieren, leren en dienen. Ook de manier waarop de kerk wordt bestuurd en het beheer en financieel beleid vragen om afstemming op de ontwikkeling in kerk en samenleving. Er is dus niet een of ander geïsoleerd probleem dat opgelost zou moeten worden, de kerk als geheel bevindt zich in een proces van verandering, met de samenleving mee. Dit kun je ervaren als een probleem, maar je kunt het ook zien als een kans: hoe willen we een vitale kerk zijn in de komende jaren?

In de afgelopen jaren is binnen de PGL veel werk verzet om te komen tot nieuw beleid, c.q. de vorming van een beleidsplan voor de Algemene Kerkenraad (AK).¹ Onder het motto 'Bouwen aan een vitale kerk' zijn in 2011 door een begeleidingscommissie verkennende gesprekken gevoerd met alle geledingen binnen de PGL.

Het resultaat werd in april 2012 aangeboden aan de Algemene Kerkenraad in de vorm van een rapport, met de titel 'Bouwen aan een *vitale* kerk'.² In dit rapport is verslag gedaan van de gevoerde gesprekken en de vele rode draden die daarbij naar voren zijn gekomen op de volgende drie terreinen:

- Vitale geloofsgemeenschap
- Bestuur nieuwe stijl
- Begroting nieuwe stijl

¹ Zie bijlage 1 met het overzicht van het zogeheten 'vitaliseringsproces'.

² Zie bijlage 2: 'Bouwen aan een vitale kerk: Rapportage Begeleidingscommissie aan Algemene Kerkenraad Protestantse Gemeente Leiden', april 2012

De AK kreeg in het rapport ‘huiswerk’ mee. Welk visioen ziet men voor zich als het om de toekomst van de PGL gaat, en wat is het profiel van de concrete geloofsgemeenschappen daarbinnen? Over deze vragen werden in 2012 op initiatief van de AK drie werkconferenties gehouden voor alle ambtsdragers binnen de PGL, waar originele en inspirerende visies en gedachten naar voren kwamen.³

Ook het College van Kerkrentmeesters (CvK) heeft zijn visie op de toekomst op deze conferenties in een notitie onder woorden gebracht,⁴ waarbij het aandacht heeft geschonken aan o.a. het gebouwenbestand en de omvang van de vaste formatie voor predikantsplaatsen. Het CvK stelt voor het huidige gebouwenbestand onveranderd te laten. De hoeveelheid ‘kerkplekken’ (momenteel 5: de Antoniuskerk, de Hooglandse Kerk, de Marekerk, de Regenboog en de Vredeskerk) zou wat het CvK betreft gelijk mogen zijn aan de hoeveelheid predikantsplaatsen.

Hieronder volgt een karakteristiek van de huidige geloofsgemeenschappen binnen de PGL, van Bijzonder Kerkenwerk en van de Diaconie, zoals zij die van zichzelf geven. In de vitaliteit van deze gemeenschappen kan de kracht gevonden worden voor de manier waarop we in de toekomst kerk willen zijn.

Hervormde Marewijkgemeente

De Hervormde Marewijkgemeente staat in de gereformeerde traditie van de Protestantse Kerk in Nederland. De gemeente komt tweemaal per zondag bijeen in de Marekerk, het fraaie kerkgebouw uit 1649 aan de Lange Mare, ontworpen door Arent van 's-Gravesande. De gemeente wil een orthodoxe geloofsgemeenschap zijn. Dat betekent dat zij de Bijbel als het Woord van God aanvaardt als bron en richtsnoer voor al haar denken en doen en dat ze zoekt – in de zondagse kerkdiensten, maar ook in de doordeweekse activiteiten – wat dat Woord te zeggen heeft over het leven van Jezus' volgelingen in de tijd waarin we nu leven. Alle facetten van de Hervormde Marewijkgemeente – eredienst, pastoraat, diaconaat, missionair werk, de geloofsopvoeding van de kinderen, etc. – worden doordacht vanuit dit primaat van Gods Woord. Daarbij worden de leessleutels aanvaard die in de protestantse traditie zijn ontwikkeld in de vorm van, bijvoorbeeld, de klassieke en gereformeerde belijdenisgeschriften. Dit betekent dat er een relatief sterk accent ligt op de lerende en getuigende gemeenschap.

Naast de bediening van het Woord zijn de sacramenten van wezenlijk belang voor het geloofsleven in de Marewijkgemeente. Het Heilig Avondmaal wordt vijf keer per jaar gevierd, waarmee de gemeenteleden belijden en gedenken dat Jezus Christus aan het kruis stierf voor de verzoening van hun zonden. De Heilige Doop wordt aan de meeste kinderen van de gemeente kort na de geboorte bediend. Daarmee ontvangen zij het teken en zegel van Gods verbond met mensen. Gods belofte van redding is er ook voor hen.

Hoewel de Hervormde Marewijkgemeente een levende, getuigende gemeente midden in de stad is, komen de gemeenteleden uit heel Leiden en omstreken. Velen van hen hebben bewust voor die wijkgemeente gekozen om met elkaar gelovige te kunnen zijn in de gereformeerde traditie. Alle leeftijden zijn vertegenwoordigd, maar er zijn relatief veel studenten en jonge gezinnen. De Hervormde Marewijkgemeente zet zich in voor het missionaire werk in haar omgeving (via de werkgroep missionair stadswerk) en daarbuiten (via uitgezonden gemeenteleden in het zendingswerk).

³ Zie bijlage 3 voor een overzicht van de opzet en resultaten van de werkconferenties.

⁴ ‘De toekomst van de Protestantse Gemeente te Leiden: Een schets voor de kaders in de jaren 2013-2020’

Protestantse Wijkgemeente Leidse Binnenstadsgemeente

De LBG is in 1994 ontstaan uit de samenvoeging van een viertal wijken. Het startpunt en spiritueel middelpunt is Pinksteren: 'de Geest van de Heer heeft een nieuw begin gemaakt'. Als ontmoetingsplaats werd de Hooglandse Kerk gekozen. Deze fungeert als *City-kerk* midden in de Leidse samenleving waardoor religie en cultuur worden verbonden. De overweldigende ruimte, de schitterende lichtval, de weldadige stilte en het mooie orgel geven aan de kerk een warme uitstraling.

Midden in het drukke stedelijke leven vormt de LBG een geestelijk thuis voor veel mensen uit Leiden en omgeving, die op zoek zijn naar rust en spiritualiteit, zingeving en verdieping, inspiratie en compassie. In de vieringen wordt in gezamenlijke toenadering de nabijheid van God gezocht. Op een eigen wijze staat de LBG in de joods-christelijke traditie. In liturgie en bijbeluitleg, komt de actuele betekenis van de oude geloofsverhalen aan het licht. De bijdragen van de cantor-organist en Leidse Cantorij verrijken de eredienst.

De LBG is een *open geloofsgemeenschap*, waarin breed ervaren wordt dat je jezelf kunt zijn. Het respect voor anders gelovigen en de bereidheid om van elkaar te leren is hiervoor de basis. Er is saamhorigheid in verscheidenheid, zowel individueel ervaren als gezamenlijk in netwerken met hun eigen dynamiek vorm gegeven.

Verschillen in kerkelijke achtergronden, maatschappelijke keuzes, leeftijd, gaardheid hebben binnen de LBG de ruimte om hun eigen accenten te zetten. Verhoudingsgewijs zijn er veel kinderen, jongeren en jonge gezinnen en jongere ouderen actief. Daarom is er extra aandacht voor trouwen en dopen. Ook zet een groot aantal gemeenteleden zich in voor het multifunctioneel gebruik van de Hooglandse Kerk.

De vruchtbare verbinding met Bijzonder Kerkenwerk Leiden versterkt het open karakter van de LBG en verlaagt de drempel naar het gewone kerkenwerk. De samenwerking met de Leidse Studenten Ekklesia en de Marewijkgemeente wordt in toenemende mate vorm gegeven. Ook door de ontmoeting met het jodendom, de participatie in de Raad van Kerken, het Levensbeschouwelijk Platform en het Platform voor compassie is de LBG breed verbonden met de Leidse samenleving.

Protestantse Wijkgemeente Maranathawijk

De Maranathawijkgemeente maakt deel uit van de Protestantse Gemeente te Leiden en beslaat vooral de wijken Hoge en Lage Mors, Bockhorst en Koppelstein. Maar ook mensen van elders hebben zich bij de wijkgemeente aangesloten. De naam 'Maranathawijk' is ontleend aan het kerkgebouw dat in 1955 vanwege de toenmalige stadsuitbreiding tot stand kwam aan de Lage Morsweg: de Maranathakerk. Toen vijftig jaar later de Protestantse Gemeente Leiden zich in een precare financiële positie bevond, werd de Maranathakerk verkocht. Vanaf 1 juli 2006 houden de Vredeskerkgemeente en de Maranathawijkgemeente gezamenlijk de eredienst in de Vredeskerk. Na het emeritaat van de predikant in 2010 wordt het pastoraat en opbouwwerk verzorgd door kerkelijk werker Mario Boelen.

De Maranathawijk is een echte 'doe-gemeente'. Dat is ook te zien aan alle activiteiten in de wijk. Een kleine inventarisatie kunt u vinden op de website van onze gemeente www.vredeskerk-leiden.nl en doorklikken naar de Maranathawijkgemeente. Voor de Maranathawijkgemeente is 'geloven' vooral een werkwoord, niet om overspannen van te raken, maar om in beweging te blijven. Waar mensen in beweging zijn, zoeken en vinden zij God en elkaar. Niet alleen door bezinning en

onderling contact, maar ook door dienstbaarheid en aandacht voor onder andere oudere mensen proberen we in de Maranathawijk daaraan inhoud te geven.

Er wordt op verschillende vlakken samengewerkt met de Vredeskerkgemeente. Zoals boven wordt vermeld vieren wij gezamenlijk de eredienst op zondag. Ook werken de gemeenteleden samen met de kindernevendienst en de crèche op zondag. De diakenen werken al langere tijd samen aan projecten rondom de eredienst, maar ook bij de eetgroep 'Samen Aan Tafel' werken verschillende leden van de Maranathawijk mee. De 'ontmoetingsdag' wordt ook gezamenlijk georganiseerd.

Daarnaast zijn er in het wijkgebouw verschillende activiteiten.

Vast op dinsdagmiddag is er een inloopmiddag voor de kinderen en ouders.

Eens in de maand is er een inloopmiddag voor gemeenteleden.

Mario Boelen organiseert verschillende thema-gespreksavonden.

Iedere donderdagavond is er een fietsenspreekuur voor iedereen in de wijk, daar kan de fiets worden gemaakt tegen kostprijs plus 1 euro. Intussen is er plaats voor een bemoedigend praatje met of zonder diepe inhoud.

Verder is er vooral veel plaats voor werk in de wijk. De kerkelijk werker houdt de vinger aan de pols bij de gemeenteleden in de wijk en zorgt voor de praktische en geestelijke ondersteuning in de wijk.

Het Maranathacontact is ook actief in de wijk en regelt de bloemengroet, het koffieschenken na de eredienst, de plantjes voor de ouderen met kerst en de ontmoetingsdag samen met de Vredeskerkgemeente.

Kortom, een zeer actieve gemeente die nog lang niet is uitgewerkt en het, zonder kerkgebouw, redt dankzij de inzet van de kerkelijk werker, vrijwilligers en de kerkenraad.

Oecumenische geloofsgemeenschap Merenwijk

Veertig jaar geleden heeft de Raad van Kerken het in Leiden mogelijk gemaakt om een wijkgemeente te vormen van samenwerkende kerken in de Merenwijk. Toen werd dit initiatief om in de Regenboog deze geloofsgemeenschap vorm te geven met name gedragen door de hervormde gemeente, de gereformeerde kerk van Leiden en de Rooms-Katholieke kerk. Nu, zoveel jaar later, wordt deze gemeente gedragen door de PGL en de Rooms-Katholieke kerk. In de Regenboog vormen protestanten en rooms-katholieken één gemeenschap van gelovigen. Leiding gevend is de oproep van Jezus '...dat zij één zijn, zoals Wij één zijn...', en daarom wordt alles wat samen kan, ook samen gedaan. Ruim veertig jaar daadwerkelijke oecumene heeft geleid tot een geloofshouding gekenmerkt door openheid, luisteren, zoeken, waardering voor veelkleurigheid, nieuwsgierigheid, respect voor andermans opvattingen, verwondering, zelfreflectie, flexibiliteit en creativiteit, en het heeft geleid tot een verrijking en intensievere beleving van rituelen, liturgie, mystiek en kerkvaders. In de Regenboog wordt geloven niet beleefd als het aanhangen en volgen van een vaststaande geloofsleer, leerstellingen en kerkelijke regels maar als 'betekenis geven', 'leven in het besef deel te zijn van een jezelf overstijgend geheim' of 'leven van verwondering'. Belangrijk voor kerk zijn in de wijk zijn 'gemeenschap', 'samen zijn en doen', 'ontmoetingsplek', 'rustpunt', 'inspiratiebron', 'tegenwicht tegen meegesleept worden in de waanzin van de wereld', 'diaconale dienst in de samenleving'. In de PGL vormt de Regenboog een veelkleurig venster waardoor licht ook van buiten de Protestantse kerk naar binnen valt. Op deze manier hoopt ze in protestants Leiden de ruimte en verdieping die ze zelf ervaren heeft in de ontmoeting met andere tradities vruchtbaar te maken.

De zondagse oecumenische vieringen zijn het hart van de gemeenschap en teken van eenheid. Afwisselend is er een voorganger van protestantse of rooms-katholieke huize. Het werk in de Regenboog wordt gedaan door werkgroepen. Zijn de vieringen het hart van de gemeenschap, de

werkgroepen zijn de armen, benen, handen en voeten die zorgen voor het dagelijkse reilen en zeilen van de gemeenschap. Er zijn werkgroepen die het vieren mogelijk maken zoals de werkgroep Vieringen en de werkgroepen van hulpkosters, lectoren en koren. Er zijn werkgroepen die het leren vorm geven zoals de werkgroep Gesprek op Zondag en de werkgroep Vorming en Toerusting. Er zijn werkgroepen die het dienen vorm geven zoals de milieugroep Regenboog en de werkgroep Wijkcontacten. Voor de jeugd zijn er jongerenvieringen en kindernevendiensten. Als liturgisch assistenten hebben ook jonge jongeren in de zondagse vieringen hun rol. Zo is de oecumenische geloofsgemeenschap een levende gemeenschap waar ieder lid zijn steentje bijdraagt en waar ieder welkom is die zich thuis voelt bij deze vorm van geloofsgemeenschap zijn.

Protestantse Wijkgemeente Leiden Zuidwest

De Wijkgemeente Leiden Zuidwest (LZW) is een 'fusie' van de wijkgemeente Stevenshof en de Bevrijdingswijkgemeente. LZW is een zgn. middenorthodoxe geloofsgemeenschap. De zondagse eredienst is een belangrijk ontmoetingsmoment om via het Woord, zang en gebed verbonden te zijn met onze God, de mensen en de wereld. Ook wordt in de vieringen de verbinding gelegd met het 'werk in de week'. Ondanks, of dankzij, de relatief hoge gemiddelde leeftijd van de gemeenteleden is er ruimte voor experimenten met andere vormen van ontmoeting, soort viering (bijv. lekdiensten), vorm van de liturgie. Ook op organisatorisch terrein door verdeling van aandacht (onderverdeling van discipines) en verdergaande pastorale en diaconale samenwerking met onze Katholieke vrienden van de parochiekern Lam Gods, met wie wij samen de Antoniuskerk mogen gebruiken. De geloofsgemeenschap Leiden Zuidwest wordt gevormd door een hechte, warme groep, waarin veel aandacht is voor de 'noden' van de eigen mensen. Maar LZW staat ook midden in de samenleving en wil daar op haar eigen wijze een bijdrage aan leveren en authentiek present zijn. LZW kent veel ouderen (70+), zelfstandig wonend en in tehuizen. Daarom kiezen wij ervoor deze groep specifiek aandacht te geven door de inzet van een ouderenwerker. Ook het theologisch klimaat is belangrijk, evenals betrokken crisispastoraat. Daarom is een predikant onontbeerlijk. LZW is zelf in ontwikkeling: de omvang van het vrijwilligerskader neemt sterk af, de mensen wonen verder van elkaar en de samenhang met de omgeving wijzigt. Daarom zet LZW al een aantal jaar hier specifiek een kerkelijk werker voor in. Predikant, ouderenwerker en 'opbouwwerker' werken in teamverband samen. Deze 'verscheidenheid in eenheid' doet onze geloofsgemeenschap erg goed.

Protestantse Wijkgemeente Vredeskerk

De Protestantse Wijkgemeente Vredeskerk wil een gemeenschap van mensen zijn, die samen:

- 1 vieren, dat zij geroepen zijn door de God van Abraham, Isaak en Jakob om op weg te gaan naar de toekomst die ons in de verhalen van de profeten en apostelen voor ogen wordt gesteld en gestalte heeft gekregen in Jezus Christus, zoon van Israël.
- 2 belijden, dat God in dood en verrijzenis van Jezus, die Zoon van God genoemd wordt, heeft laten weten dat ook wij geroepen en aanvaard zijn als Zijn geliefde kinderen, en hiervan getuigen, totdat Hij komt.
- 3 willen leven uit Zijn geboden en beloften en uitzien naar Zijn koningschap op aarde, Zijn gerechtigheid en vrede voor allen.
- 4 geïnspireerd door Gods Geest een pleisterplaats willen zijn voor allen die troost, bemoediging en geestkracht zoeken in hun leven.

In het functioneren van onze gemeente blijft de zondagse eredienst het kloppend hart. Hier voelen mensen de betrokkenheid op God en elkaar, hier wordt gemeenschap gesticht, en de gemeente gebouwd. Dit komt ook tot uitdrukking in de actieve rol van ambtsdragers en musici in de eredienst.

In het verlengde hiervan vormt pastoraat een kerntaak: kerkmuziek, gesprekskringen, diaconaat en initiatieven m.b.t. kinderen en jongeren - alles krijgt betekenis vanuit een pastorale betrokkenheid op elkaar.

De kracht van de Vredeskerkgemeente is dat mensen ervaren dat ze hun eigen meningen mogen hebben en naar voren brengen, en ook hun eigen manier van geloven.

De hoofddoelstelling in het 'Beleidsplan 2012-2016' van de Vredeskerkgemeente zijn:

- 1 Werken aan de verdere ontwikkeling van kerkmuziek
- 2 Aandacht voor ouders met kinderen
- 3 Betrokkenheid op directe omgeving (wijk / stad)
- 4 Hedendaagse communicatie
- 5 Maatwerk voor ambtsdragers en andere vrijwilligers

Bijzonder Kerkenwerk

Bijzonder Kerkenwerk Leiden ontvangt haar opdracht van de AK en werkt bij de uitvoering ervan nauw samen met de LBG, met wie zij haar medewerkers en de predikantstijd deelt.

De taak van BKL is om het Evangelie te communiceren met mensen die geen band met de kerk hebben, maar wel religieus geïnteresseerd zijn. De uitdaging is hierbij om laagdrempelige vormen te vinden, die aansluiten bij leef- en denkwijze van ouderen en jongeren. BKL

heeft duurzame vormen gevonden in het beleggen van muzikaal-meditatieve activiteiten. De Evensongs en Cantatediensten worden na 25 jaar nog altijd als bijzonder geschikt ervaren. De Kerstnachtdienst in de Pieterskerk is een evenement dat niet meer is weg te denken. De kleinschalige Hoogetijden op zaterdagmiddag vallen ook onder deze noemer.

Daarnaast is twee jaar geleden een nieuw digitaal initiatief opgezet: OPEN KERK LEIDEN, 'een kerk die nergens staat maar overal is'. Hiermee zoekt BKL aansluiting bij de communicatievorm van onze tijd. Het concept is ook op inhoud zorgvuldig afgewogen: vooral informatief, soms opiniërend, gericht op religieuze activiteiten voor een breder publiek dan alleen de trouwe kerkgangers, breed georiënteerd en actueel. Naast de redactieleden dragen vele anderen hieraan bij: bloggers, schrijvers van de nieuwsbrief, geïnterviewden, bezoekers die reageren en degenen die informatie aanleveren. Het totaal aantal visits stelt de commissie meer dan tevreden. Dit initiatief ontving in 2012 de 'golden webfish award'.

Binnen de vruchtbare samenwerking met de LBG is er voor het al langere tijd bestaande BKL-werk 10% fte beschikbaar. Voor een verantwoorde invulling van de BKL-taken is continuering daarvan onontbeerlijk. Daarnaast is er voor het nieuwe en kansrijke initiatief OKL aanvulling nodig.

De Diaconie van de PGL

Midden in Leiden staat De Bakkerij, het kerkelijk centrum voor hulpverlening aan mensen in nood. Thuisplek van de Diaconie van de Protestantse Gemeente Leiden en de Rooms Katholieke Diaconie Leiden in nauwe samenwerking met partnerorganisaties.

De Bakkerij helpt waar geen helper is

Diaconale hulpverlening staat open voor iedereen, in het bijzonder voor:

- vluchtelingen
- dak- en thuislozen
- mensen die dreigen te vereenzamen
- of in dringende financiële problemen raken

Ook ondersteunen de diaconieën projecten in het buitenland.

De Bakkerij organiseert hulp waar dat nodig is

De Bakkerij spoort zelf actief maatschappelijke noden op en brengt die onder de aandacht van de bestaande hulpverlening.

Indien nodig worden er nieuwe hulpprojecten gestart en worden die ondergebracht in zelfstandige organisaties.

De Bakkerij helpt anderen helpen

- de diaconieën werken graag samen met anderen,
- ondersteunen geloofsgemeenschappen in het opsporen en begeleiden van verzoeken om hulp,
- helpen mensen, en met name jongeren, die zich vrijwillig willen inzetten voor anderen, bij het vinden van passende activiteiten,
- en ondersteunen nieuwe ideeën voor concrete hulpverlening en opkomende organisaties.

Wat vraagt de Heer nog meer van ons / dan dat wij recht doen en trouw zijn / en wandelen op zijn weg?

Wat vraagt de aarde meer van ons / dan dat wij dienen en hoeden / als mensen naar Gods beeld?

Wat vragen mensen meer van ons / dan dat wij breken en delen / als ons is voorgedaan?

Het is de Geest die ons beweegt / dat wij Gods wil doen en omzien / naar alles wat er leeft.

(Liedboek, 992)

3 Vitale geloofsgemeenschap

Wat is een kerk? Jezus heeft gezegd: 'Waar twee of drie in Mijn naam bij elkaar zijn, ben Ik zelf in hun midden.' Twee of drie zijn kennelijk al genoeg voor een kerk. Beslissend is dat Jezus in hun midden is. Hij maakt dat het om een kerk gaat en niet zomaar om een vereniging van gelijkgezinden. In plaats van twee of drie kunnen het er ook twintig of dertig zijn, tweehonderd of driehonderd. Hoe meer zielen, hoe meer vreugd. Wezenlijk blijft dat de Heer in hun midden is. Hij kan dat overal zijn. Hij is dat ook overal: in reguliere kerkdiensten, op straat, op internetsites, in kamers, op de meest onverwachte plaatsen.

Vandaag zien we soms door de bomen het bos niet meer. Binnen de kortste keren draait het in de kerk om onszelf en de organisatie: om de kerkenraad, de dominee, het gebouw, het leesrooster, de financiën. Uiteraard allemaal nodig, maar de kerk is niet de optelsom van dit alles. Soms wordt kerk vooral werk: er moet van alles en steeds minder vrijwilligers moeten steeds meer doen. De agenda's raken overvol en de vreugde verdwijnt. De kerk wordt een last in plaats van een bron van rust.

Het gaat erom de kerk weer te ontdekken als dat waar Jezus over sprak: mensen bijeen in Zijn naam, in het geloof dat Hijzelf als de Levende in hun midden is. 'Brandde ons hart niet toen Hij onderweg met ons sprak en de Schriften voor ons ontsloot?', zeiden twee leerlingen tegen elkaar nadat ze met de opgestane Heer aan tafel hadden gezeten. Deze ontmoeting met de Heer is niet afhankelijk van een totaalpakket aan verworvenheden. Soms wordt het minder: minder mensen, minder dominee, minder geld. Dat doet pijn. En toch kan dat oog geven voor het echte 'meer': het levende Woord van de Heer, de nabijheid van een God van liefde die ons aan elkaar geeft. Soms moeten we zelfs durven loslaten. Loslaten of durven stoppen met dat waar we ons mee bezighouden. Een paar dingen goed doen met een vrolijk hart is beter dan veel dingen doen met een bezwaard gemoed. Minder is dan meer. Jezus heeft ons de kerk niet aangedaan als een molensteen om de nek, maar als een gave die ons vreugde geeft. Zo kan het zijn dat we het met een kerkgebouw minder doen om er een levende gemeenschap meer voor terug te krijgen.

Het woord van Jezus over de twee of drie die in Zijn naam bijeen zijn, geeft vrijheid om de kerk 'opnieuw uit te vinden'. De concentratie op de kern geeft ruimte in de vorm. Zeker, we moeten zuinig zijn op goede vormen. Een goede kerkorde of orde van dienst verdient de voorkeur boven wat aanrommelen. Beproefde vormen van kerkzijn die vaak intens worden beleefd zijn het waard om voort te zetten. Maar vormen zijn in Jezus' naam flexibel, een traditie is in Jezus' naam iets levends. De Geest geeft ons de gaven die we nodig hebben, ook de gave om vormen te vinden die passen bij de tijd.

Uit: 'De hartslag van het leven' - Visie op het leven en werken van de Protestantse Kerk in Nederland (2012)

a Vitaliteit als doelstelling van het beleid

Voor de proloog van haar rapportage 'Bouwen aan een vitale kerk' koos de Begeleidingscommissie een tekst uit 1 Korintiërs 12 (vele gaven, één Geest). Over het beeld dat Paulus daar gebruikt – het lichaam van Christus – is in de Commissie Beleidsplan indringend gesproken.

De commissieleden beleven dit beeld als wezenlijk, maar werken het op verschillende wijze uit. Allereerst wordt 'lichaam van Christus' op de concrete mensen in concrete geloofsgemeenschappen betrokken. In het verlengde daarvan komt nog de volle breedte van het beeld, variërend van 'waar twee of drie in mijn naam samenzijn' tot de oecumenische wereldkerk. Anderzijds wordt de metafoor 'lichaam van Christus' ook ervaren binnen het geheel van geloofsgemeenschappen van de Protestantse Gemeente Leiden.

Naast dit waardevolle beeld wordt een eveneens beproefd beeld als betekenisvol ervaren: dat van het volk, of het gezin met 'broeders en zusters'.

Beide beelden drukken zowel verscheidenheid als eenheid uit, maar worden verschillend beleefd. Verschillen in beleving lopen parallel aan een voorkeur om méér taken centraal dan wel op wijkniveau aan te pakken. Gezamenlijk hechten we eraan om beelden niet te laten stollen, maar om 'met twee woorden te spreken'. Dit betekent dat beelden niet tegenover elkaar, maar naast elkaar bestaan. Het is onze gezamenlijke beleving dat het diepe, soms felle, maar eerlijke gesprek hierover zelf al een vorm van verbinding is. Zo ervaren wij in onze verscheidenheid inspiratie door één Geest.

De recente gesprekken over het bouwen aan een vitale kerk hebben vooral betrekking gehad op de wijze waarop de verschillende geloofsgemeenschappen hun eigen rol binnen het geheel van de PGL waarnemen en de onderlinge verhouding tussen die gemeenschappen. 'Veelkleurigheid' is een begrip gebleken waarin velen zich kunnen herkennen. De verscheidenheid van vitale geloofsgemeenschappen binnen de PGL wordt positief ervaren en is voor de toekomst van de PGL van belang. Betrokkenheid bij geloofsgemeenschappen ('wijkgemeenten') wordt immers niet van bovenaf of administratief georganiseerd, maar komt op organische wijze tot stand: mensen kiezen de gemeenschap waarin ze zich thuis voelen en waar ze hun geloof samen met anderen beleven, delen en de dienst in de wereld invulling geven.

De hoofddoelstelling van het beleid in de komende jaren is de vitaliteit in de bestaande geloofsgemeenschappen te bewaren en behoeden en tegelijk nieuwe vormen van vitaal geloofsleven een kans te bieden, zowel binnen geloofsgemeenschappen als op stedelijk niveau.

b Wat is nodig voor een goed functionerende gemeente?

Om vitaal te kunnen zijn en blijven, moet gemeente om te beginnen goed functioneren. Om de hierboven omschreven doelstelling van het beleid te kunnen realiseren, is het daarom allereerst van belang een helder beeld te hebben van dat wat een gemeente nodig heeft om daadwerkelijk goed te kunnen functioneren. Dat zijn de volgende zaken:

- I Inspiratie en menskracht om diensten te kunnen vieren, bijeenkomsten te organiseren en pastorale betrokkenheid te tonen.
- II Menskracht en middelen om te communiceren: bijv. bijdragen aan Leids Kerkblad, zichtbaarheid op website eigen wijkgemeente / website van de PGL.

III Menskracht en middelen om de plek van vieren / samenkomst te kunnen beheren.

IV Een plaats om te vieren en / of samen te komen (in eigendom van of gehuurd door PGL).

V Een kerkelijk werker en een predikant werken voor minimaal 50% van de volledige werktijd.

VI Een minimale omvang van een wijkkerkenraad, zoals aangegeven door de kerkorde: 5 ambtsdragers (naast predikant / kerkelijk werker; Ord. 4-6-3a), te weten: 2 (pastoraal) ouderlingen, 1 ouderling-kerkrentmeester, 2 diakenen.

c Bezuinigen op gebouwen of op formatieplaatsen?

We zullen rekening moeten houden met noodzakelijke bezuinigingen. In deze beleidsperiode bezuinigen we op de omvang van de formatie op een manier die het mogelijk maakt tijdig in te spelen op toekomstige ontwikkelingen, door een deel van de formatie een flexibel karakter te geven en in te vullen met tijdelijke contracten. Tegelijk werken we aan vernieuwende initiatieven die mogelijk gemaakt worden door de instelling van een vitaliseringsfonds (zie hieronder, hoofdstuk 4, blz. 23-24).

De AK volgt het advies dat door het CvK tijdens de werkconferenties in 2012 is gegeven (zie hoofdstuk 2, blz. 9): in de beleidsperiode 2014-2017 bezuinigen we niet op gebouwen. Dit betekent dat als plaatsen van samenkomst in bezit zijn: de Hooglandse Kerk, de Marekerk, de Regenboog en de Vredeskerk. Daarnaast wordt de Antoniuskerk als plaats van samenkomst gehuurd, en zijn er twee steunpunten, die eveneens gehuurd worden: De Wijkplaats (Maranathawijkgemeente) en De Verdieping (Wijkgemeente Zuidwest). De huurcontracten hebben een looptijd van een jaar, met uitzondering van die van de Verdieping die tot 30 november 2017 loopt.

Het is goed om erop te wijzen dat het aantal plekken waar de eredienst gevierd wordt, groter kan zijn dan het aantal gebouwen dat in bezit is. Wanneer bijvoorbeeld in de toekomst wordt gekozen voor kleinschalige vormen van vieringen op bijzondere locaties in de stad, kan daarvoor ook ruimte worden gehuurd, of wanneer samenwerking met andere kerken bestaat, kunnen ruimten van andere kerkgenootschappen worden gebruikt. Omgekeerd kan het ook zo zijn dat één gebouw voor meerdere erediensten wordt gebruikt, waardoor het aantal 'vierplekken' niet gelijk is aan het aantal gebouwen in bezit.

De beslissing te bezuinigen op de omvang van de formatie en niet op gebouwen geldt voor de komende beleidsperiode. Spreken over bezuinigen op gebouwen zou zoveel onrust hebben veroorzaakt dat een beleidsplan niet tot stand zou zijn gekomen. Dat kunnen we ons niet veroorloven. Bovendien bestaat er momenteel niet voldoende transparantie over de exploitatie van de afzonderlijke gebouwen. Dit betekent wel dat er in de komende beleidsperiode (2014-2017) een helder inzicht moet komen in de kosten en baten van de gebouwen die in gebruik zijn, zodat voor een volgende beleidsperiode een verantwoord besluit genomen kan worden met betrekking tot eventuele bezuinigingen op gebouwen.

d De omvang en opzet van de formatie in de beleidsperiode 2014-2017

De huidige omvang van de pastorale formatie (2013) is als volgt verdeeld:

- Er is een aantal wijkgemeenten waarvan de predikantsplaats is bezet: Binnenstadsgemeente 0,9; Marekerkgemeente 1,0; Merenwijk 0,5; Vredeskerkgemeente 1,0. In totaal **3,4 fte**.
- Er is een aantal wijkgemeenten dat vacatures kent: Maranathawijkgemeente 0,6; Merenwijk 0,5; Zuidwest: 1,0). In totaal **2,1 fte**. Vanwege de structurele tekorten en het ontbreken van een beleidsplan en meerjarenraming, konden vacatures in de afgelopen jaren niet of niet geheel worden ingevuld.
- Kerkelijk werkers zijn er momenteel in de Maranathawijkgemeente (0,5; tot augustus 2014) en in Zuidwest (0,5; tot 1 oktober 2014).
- Bijzonder Kerkenwerk kent een formatie van 0,1 fte. De Binnenstadsgemeente heeft in het verleden deze 10% van haar formatieplaats beschikbaar gesteld voor deze vorm van stedelijk werk. Voor het werk in de wijkgemeente zelf is dus 0,9 fte formatieplaats beschikbaar.

Voor de beleidsperiode 2014-2017 kiezen we voor een kleinere omvang van de totale pastorale formatie. Bovendien krijgt een deel van de formatie een flexibel en tijdelijk karakter. Voor de duidelijkheid is het goed om eerst vast te stellen dat het woord 'predikantsplaats' in deze context *de omvang* van de formatie aanduidt. De invulling kan ook bestaan uit de aanstelling van kerkelijk werkers. Hierbij wordt opgemerkt dat 1,0 fte predikantsplaats in omvang overeenkomt met ca. 1,5 fte kerkelijk werker.

Voor de omvang en de opzet van de pastorale formatie binnen de PGL als geheel geldt in de komende beleidsperiode:

- I De totale omvang van de pastorale formatie (vaste aanstellingen) wordt 4,0 fte predikantsplaats. Het College van Kerkrentmeesters heeft op de werkconferenties in 2012 aangegeven dat de inkomsten een omvang van 5,0 fte toelaten voor de vaste pastorale formatie (cijfers van 2012). De Commissie Beleidsplan acht het verstandig om te anticiperen op de te verwachten trend en heeft ervoor gekozen om nu reeds te bepalen dat aan het eind van de komende beleidsperiode (2017) de vaste formatie zal uitkomen op een omvang van 4,0 fte predikantsplaats.
- II De keuze die onder I is verwoord, maakt het mogelijk om in de komende beleidsperiode een formatie van 1,0 fte predikantsplaats flexibel in te zetten voor pastoraal werk. Voor zowel predikanten als kerkelijk werkers die binnen deze ruimte van 1,0 fte worden aangesteld geldt dat zij contracten krijgen, die uiterlijk tot het einde van de komende beleidsperiode lopen (dus uiterlijk tot en met 31 december 2017).
- III De minimum omvang van de formatie per wijkgemeente is 0,5 fte predikantsplaats.
- IV Wijkgemeenten kunnen zelf kiezen hoe zij hun formatie willen invullen: met een predikant en / of kerkelijk werker. De AK ziet toe op evenwichtige samenstelling van de formatie binnen de PGL als geheel.

V Indien een wijkgemeente met instemming van de Algemene Kerkenraad (ten aanzien van de samenstelling van de formatie binnen de PGL, zie punt IV) kiest voor aanstelling van een kerkelijk werker, is de omvang van de formatie ca. 1,5 keer het door de matrix genoemde getal.

Rekenvoorbeeld: een wijkgemeente heeft volgens de matrix recht op 0,5 fte formatie predikantsplaats, maar kiest voor een kerkelijk werker. De aanstelling van die kerkelijk werker kent dan een omvang van ca. 0,75 fte.

e Bijzonder Kerkenwerk

Bij Bijzonder Kerkenwerk Leiden gaat het om het communiceren van het Evangelie met mensen die geen band hebben met de kerk, maar wel religieus geïnteresseerd zijn. Al bijna 25 jaar is er een vruchtbare band tussen predikant en medewerkers van de LBG bij de opzet en uitvoering van de activiteiten van Bijzonder Kerkenwerk Leiden. Voor het uitvoeren van deze opdracht van de AK heeft de Leidse Binnenstadsgemeente 10% van de werktijd van de predikant ter beschikking gesteld. Tevens zijn er vrijwilligers die meedraaien in de verschillende activiteiten en als pastoraal vangnet fungeren. In 2011 is een nieuwe vorm gekozen met de digitale ‘Open Kerk Leiden’.

De hoofdlijnen voor de komende beleidsperiode zijn als volgt te omschrijven:

- De verantwoordelijkheid voor BKL ligt bij de Algemene Kerkenraad.
- De vruchtbare band van predikant en medewerkers LBG met Bijzonder Kerkenwerk Leiden wordt gecontinueerd.
- Tien procent van de kosten van de predikant van de LBG worden niet toegerekend aan de LBG, maar centraal zoals nu al het geval is.
- Ook voor ander wijkgemeenten wordt bekeken welke centrale taken zij voor hun rekening kunnen nemen.

f De verdeling van formatieplaats over de wijkgemeenten volgens een sleutel: matrix

Door het CvK is enkele jaren geleden een eerste matrix opgesteld, waarin met behulp van een aantal parameters de omvang van de formatie in predikantsplaats per wijkgemeente wordt berekend. Hoe je een matrix ook precies opstelt, het resultaat sluit altijd aan bij de huidige activiteiten van wijkgemeenten. De matrix weegt vooral dat wat er al is, de kracht van de vormen uit de traditie, zoals bijvoorbeeld het kerkbezoek. Dat kan moeilijk anders, en is ook niet verkeerd, integendeel. De traditie vormt immers de basis waarop wij staan.

In de eerste helft van 2013 is door leden van de Commissie Beleidsplan en het CvK informatie ingewonnen bij andere steden. Er is een bezoek gebracht aan de protestantse gemeenten in Amsterdam en Dordrecht en beschikbare informatie uit Utrecht is bekeken. Hiervan is veel geleerd en elk model blijkt zijn eigen sterke punten te hebben. Op basis hiervan heeft het CvK de opzet van de eerste matrix aangepast, met als resultaat de ‘Matrix 2013’. In deze matrix worden vijf parameters gebruikt, die alle even zwaar wegen (20%):

- leden
- kerkbezoek
- doop, belijdenis, huwelijken, begrafenissen
- betalende pastorale eenheden
- levend geld (de opbrengst van de Actie Kerkbalans en de collecten)

Deze opzet en de doorrekening ervan is door de Commissie Beleidsplan besproken en wordt geschikt geacht om in de komende beleidsperiode te gebruiken.⁵ Ten aanzien van dit gebruik en de evaluatie van de matrix stellen we het volgende vast:

- I De matrix wordt alleen gebruikt voor pastorale zorg in de wijkgemeenten.
- II De matrix wordt jaarlijks in september door CvK geactualiseerd (peildatum 30 augustus) m.b.v. cijfers laatste jaarrekening, de door wijkgemeenten aangeleverde gegevens voor de parameters en de zelfscan van wijkgemeenten. Deze wordt ter info aan AK in september voorgelegd.
- III In september van het vierde jaar van de beleidsperiode (2017) dient het aantal fte predikantsplaats voor de dan volgende beleidsperiode afgesproken te worden. Dit aantal fte is gekoppeld aan de inkomsten en de meerjarenraming.⁶
- IV De evaluatie van het gebruikte model van de matrix start in het derde jaar van de beleidsperiode (2016). Hierbij wordt de (geactualiseerde) informatie ingewonnen bij andere steden opnieuw betrokken.

g Zelfscan wijkgemeenten en overleg met AK

Vanaf de beleidsperiode die in 2014 start, zal er een tweejaarlijks overleg zijn tussen AK en de afzonderlijke wijkgemeenten, met als onderwerp een zogeheten zelfscan. Dit overleg is allereerst bedoeld om de gemeente de gelegenheid te geven zichzelf te presenteren.

Mocht een wijkgemeente moeite hebben om goed te kunnen functioneren (zie bij paragraaf b), dan wordt in het overleg met de AK besproken wat de oorzaken zijn, en welke perspectieven er bestaan. Ten aanzien van de zelfscan en het overleg met de AK geldt het volgende:

- I Wijkgemeenten dienen de zelfscan tweejaarlijks op 1 juli in bij AK en CvK, met daarin verwerkt de cijfers van de meest recente matrix, maar ook een reflectie op de eigen vitaliteit. Daarbij gaat het dus niet alleen om getallen, maar ook om visie en doelstellingen.⁷
- II Indien de omvang van de formatieplaats volgens de matrix kleiner is dan 0,5 fte predikantsplaats, dan worden in dit overleg tussen AK en wijkgemeente oorzaken en perspectieven besproken en wordt op grond van dit overleg door de AK besloten of de gemeente in dezelfde vorm verder kan gaan. of zal moeten zoeken naar vormen van samenwerking die het mogelijk maken nog te kunnen functioneren.
- III Indien de samenstelling van een kerkenraad onder het in de kerkorde aangegeven minimum terecht komt, en bestaat uit minder dan 5 ambtsdragers (naast predikant / kerkelijk werker), dan:

⁵ De Matrix 2013 is als bijlage 4 bij dit beleidsplan opgenomen.

⁶ De Meerjarenraming 2014-2017 is als bijlage 5 bij dit beleidsplan opgenomen.

⁷ Wat aan wijkgemeenten wordt gevraagd m.b.t. de opstelling van een zelfscan, dient door de AK nader te worden uitgewerkt.

- wordt in het overleg tussen AK en wijkgemeente bekeken wat de oorzaken zijn en welke perspectieven er zijn
- wordt op grond van dit overleg door de AK besloten of de gemeente in dezelfde vorm verder kan gaan, of zal moeten zoeken naar vormen van samenwerking die het mogelijk maken goed te functioneren.

h Beroepen van predikanten en aanstellen van kerkelijk werkers

In zijn algemeenheid geldt dat bij het ontstaan van een vacature een wijkgemeente een procedure voor beroeping of aanstelling kan starten, nadat met de AK is gesproken over de omvang van de formatieplaats volgens de matrix en de perspectieven van de gemeente die in de zelfscan naar voren komen en nadat de AK een solvabiliteitsverklaring van het RCBB (Regionaal College voor de Behandeling van Beheerszaken) heeft ontvangen.

De wijkgemeente is vervolgens aan zet om de formatie in te vullen, met een predikant en/of kerkelijk werker. De AK moet wel goedkeuring verlenen aan die invulling met het oog op een evenwichtige verdeling van de formatie binnen de PGL als geheel.

Voor de omvang en invulling van de formatieplaats geldt het volgende:

- I De omvang wordt bepaald door de matrix en is minimaal 0,5 fte (welk minimum voor de aanstelling van een kerkelijk werker in omvang overeenkomt met ca. 0,3 fte predikantsplaats).
- II Vertrekt een predikant of kerkelijk werker gedurende een beleidsperiode, dan wordt de vacature vervuld tot maximaal het aantal fte dat de laatst opgestelde matrix aangeeft.
- III In de beroepingscommissie zit een lid van de AK (conform Ord. 3-3-5).
- IV De beoogde predikanten en kerkelijk werkers dienen door de wijkgemeente geïnformeerd te worden over mogelijke inzet in andere wijkgemeenten of voor andere taken, mocht de matrix hiertoe aanleiding geven. Inzet in andere wijkgemeenten of voor andere taken vraagt om overleg tussen en instemming van AK, wijkgemeenten en alle betrokkenen, en maakt alleen kans van slagen wanneer rekening wordt gehouden met de mogelijkheden en beperkingen die de bestaande veelkleurigheid binnen de PGL biedt.
- V Indien een wijkgemeente iemand zonder preekbevoegdheid wenst aan te stellen, zullen de extra kosten m.b.t. gastvoorgangers worden verrekend.

i De overgangsregeling bij de invoering van matrix en zelfscan

In de beleidsperiode 2014-2017 zal voor het eerst een matrix gebruikt gaan worden. De invoering ervan vraagt om een overgangsperiode. Met betrekking tot die periode worden de volgende afspraken gemaakt:

- I Met wijkgemeenten die in de Matrix 2013 onder 0,3 fte predikantsplaats uitkomen, wordt door de AK een gesprek gevoerd om te bekijken wat de oorzaken zijn en welke perspectieven er zijn.

- II Van wijkgemeenten die in de Matrix 2013 een formatie predikantsplaats hebben tussen 0,3 en 0,5 fte hebben, wordt de formatie voor de komende beleidsperiode met maximaal 0,2 fte aangevuld tot 0,5 fte. Voor deze aanvulling is de 1,0 fte predikantsplaats beschikbaar die in de komende beleidsperiode flexibel kan worden ingezet (zie paragraaf d, onder II).
- III Van wijkgemeenten die in de Matrix 2013 een formatie predikantsplaats hebben die kleiner is dan de huidige formatieplaats, maar groter dan 0,5 fte, wordt de formatie voor de komende beleidsperiode met maximaal 0,2 fte aangevuld tot maximaal de huidige formatieplaats. Voor deze aanvulling is de 1,0 fte predikantsplaats beschikbaar die in de komende beleidsperiode flexibel kan worden ingezet (zie paragraaf d, onder II).
- IV Wijkgemeenten die in de Matrix 2013 een formatie predikantsplaats hebben die groter is dan de huidige formatieplaats, kunnen voorstellen doen voor een tijdelijke aanstelling; voor deze aanstellingen is de 1,0 fte predikantsplaats beschikbaar die in de komende beleidsperiode flexibel kan worden ingezet (zie paragraaf d, onder II).
- V Met wijkgemeenten die een formatie predikantsplaats hebben die groter is dan de norm van de Matrix 2013, wordt - evenals met de predikant die op die plaats staat - door de AK gesproken over de manier waarop het overschot kan worden ingezet op andere wijze.

Een aanvulling van de omvang van de fte's kan eerst dan worden toegekend als duidelijk is dat die aanvulling een bijdrage zal leveren aan de vitaliteit in de betreffende wijkgemeente. De doelstelling en het beoogde effect dienen dus vooraf helder in kaart te worden gebracht.

4 Vitaliseringsfonds

In hoofdstuk 3 lag de focus op de vitaliteit in de bestaande geloofsgemeenschappen: we zijn allereerst geroepen die te bewaren en behoeden. Om tegelijk nieuwe vormen van vitaal geloofsleven een kans te bieden, zowel binnen geloofsgemeenschappen als op stedelijk niveau, wordt een Vitaliseringsfonds ingesteld. Waar de matrix een instrument is om de omvang van de pastorale formatie in bestaande geloofsgemeenschappen te bepalen, daar is het Vitaliseringsfonds bij uitstek het middel om desgewenst ook andere vormen van kerkelijke presentie in de toekomst gestalte te kunnen geven.

a Afbakening van doel en functie

Het is van belang om doel en functie van het vitaliseringsfonds goed af te bakenen ten opzichte van:

- de matrix
- de overgangsmaatregelen bij de invoering van de matrix

Zowel de matrix (zie hoofdstuk 3, paragraaf f) als de overgangsmaatregelen (zie hoofdstuk 3, paragraaf i) richten zich op afzonderlijke wijkgemeenten (pastoraat /‘zacht saneren’). Het vitaliseringsfonds is een aanvullend instrument dat zich richt op projectmatige en nieuwe initiatieven.

Het fonds kan zich van matrix en overgangsmaatregelen onderscheiden door initiatieven te ondersteunen met een herkenbaarheid voor heel Leiden, anders gezegd: het fonds is in het bijzonder bedoeld voor initiatieven die de samenwerking tussen geloofsgemeenschappen en/of andere verbanden stimuleren.

Het doel van het vitaliseringsfonds is zowel de bestaande vitaliteit te stimuleren en als ook nieuwe wegen te exploreren. De beoogde effecten bestaan uit o.a. het vergroten van betrokkenheid en het aantal betrokkenen, het stimuleren van vernieuwende vormen van kerkelijke presentie, en het positief beïnvloeden van het aantal mensen dat financieel bijdraagt en de hoogte van de bijdragen.

b Omvang en frequentie van honoreren initiatieven

Bij het vitaliseringsfonds dient de omvang afgewogen te worden. We denken aan een bedrag dat een duidelijke signaalfunctie heeft en substantiële projecten mogelijk maakt: € 252.000, dat besteed kan worden voor personele of niet-personele uitgaven.⁸

Het voordeel van een fonds is dat middelen beschikbaar zijn, indien projecten aan de gestelde voorwaarden voldoen. Het fonds zal initiatieven jaarlijks honoreren. Voorstellen worden naast elkaar besproken om te kunnen vergelijken: de ‘besten’ worden gekozen. Het reglement voor het vitaliseringsfonds wordt uiterlijk mei 2014 door de AK vastgesteld.

⁸ De grootte van dit bedrag wordt als volgt gemotiveerd. Stel het bedrag wordt gebruikt voor personele uitgaven met een omvang van in totaal 1,0 fte professional à € 72.000 per jaar - ingaande na een half jaar dat nodig is voor het opzetten en opstarten van het fonds - dan is er nodig voor de resterende 3,5 jaar van de beleidsperiode: $3,5 \times 72.000 = € 252.000$.

In de meerjarenraming die door het College van Kerkrentmeesters is opgesteld, wordt aangegeven dat in 2014-2017 in ieder geval $4 \times 50.000 = \text{€ } 200.000$ in het Vitaliseringsfonds wordt gestort. Het totaal beschikbare bedrag voor de beleidsperiode kan $\text{€ } 250.000$ worden, en wel met de volgende fasering:

- 1 1^e projectronde
Indienen projecten voor 30 augustus 2014
Beoordeling projecten september 2014
Besluitvorming AK oktober 2014
Start projecten vanaf november 2014
Beschikbaar: $\text{€ } 75.000$

- 2 2^e projectronde
Indienen projecten voor 30 augustus 2015
Beoordeling projecten september 2015
Besluitvorming AK oktober 2015
Start projecten vanaf november 2015
Beschikbaar: $\text{€ } 75.000$

- 3 3^e projectronde
Indienen projecten voor 30 augustus 2016
Beoordeling projecten september 2016
Besluitvorming AK oktober 2016
Start projecten vanaf november 2016
Beschikbaar: $\text{€ } 50.000$.

- 4 Na twee jaar, dus bij de 3e projectronde in september 2016, wordt op basis van evaluatie van afgeronde projecten en beoordeling van voorliggende projecten bekeken of er aanleiding en mogelijkheid is om extra dotaties te doen, met een maximum van $\text{€ } 50.000$. De evaluatie van afgeronde projecten en de beoordeling van voorliggende projecten wordt gedaan door in te stellen commissie Vitaliteitsfonds. De AK besluit vervolgens over honorering van de door de commissie voorgedragen projecten, waarna met het College van Kerkrentmeesters overleg plaats vindt over extra financiële ruimte.

c Verantwoordelijkheid en procedure

Afgewogen dient te worden wie verantwoordelijkheid draagt voor het fonds en hoe besluitvorming over toekenning van middelen tot stand komt. We kiezen hiervoor de volgende uitgangspunten:

- I De verantwoordelijkheid berust bij de AK: het uiteindelijke besluit over een initiatief wordt door de AK genomen. Er moet ook een link zijn tussen AK en project(leider).

- II De AK wint voor besluit advies in bij een commissie met daarin financiële deskundigheid - o.a. vanuit het CvK - evenals materiedeskundigheid (van externen) die voorstellen wegen aan de hand van criteria (zie hieronder bij d).

- III Wanneer geen enkel voorstel voldoet aan de op te stellen criteria, wordt geen subsidie toegekend en dus niet tot uitkering overgegaan.

Voor verdere uitwerking van de procedure stelt de AK een ad hoc-werkgroep in (met financiële en materiedeskundigheid t.a.v. procedure en vitalisering). Deze werkgroep stelt een procedure op waarin het bij de AK berustende eigenaarschap van projecten wordt uitgewerkt in de vorm van bepalingen m.b.t. tussentijdse evaluatie, eindverslag en financiële verantwoording. De procedure wordt vastgesteld door de AK.

d Criteria

De te stellen criteria verdienen nadere uitwerking, net als de procedure voor aanvragen. Voor verdere uitwerking van de criteria stelt de AK daarom een ad hoc-werkgroep in (met financiële en materiedeskundigheid).

Bij de uitwerking van de criteria geldt de doelstelling die hierboven is omschreven (paragraaf a) als uitgangspunt. Voor de bandbreedte gelden de volgende markeringen:

- I Het vitaliseringsfonds faciliteert bij voorkeur initiatieven die zich in hun doelstelling richten op nieuwe vormen van kerkelijke presentie.
- II Het vitaliseringsfonds faciliteert bij voorkeur initiatieven die gericht zijn op doelgroepen die de geloofsgemeenschappen overstijgen.
- III Het vitaliseringsfonds faciliteert bij voorkeur initiatieven die zich in hun doelstelling richten op meerdere geloofsgemeenschappen.
- IV Het vitaliseringsfonds faciliteert projecten (zaken met een doelstelling, een kop en een staart) en geen structurele zaken. De maximale looptijd van een project is 2 jaar.

5 Nieuwe initiatieven voor de PGL

a Activiteitenfolder en Pastoraal meldpunt

Er komt een activiteitenfolder met daarin een presentatie van de PGL, haar wijkgemeenten en BKL. Dit biedt een goede gelegenheid om aan betrokkenen inzicht te geven aan de verscheidenheid van activiteiten. Tevens kan de folder worden gebruikt voor presentatie op stedelijk niveau.

De vraag naar pastorale zorg komt niet alleen van mensen die verbonden zijn met een geloofsgemeenschap, maar ook van hen die niet actief bij een geloofsgemeenschap betrokken willen zijn (dit kunnen leden of niet-leden zijn). Onder hen zijn wellicht toch mensen die om een dienst van de kerk vragen voor levensmomenten. Om deze groep van dienst te zijn, wordt een pastoraal meldpunt ingesteld. Bij 'dienst van de kerk' wordt allereerst gedacht aan begrafenissen, maar mogelijk zou een pastoraal meldpunt ook bij andere levensmomenten een rol kunnen spelen.

Wanneer het gaat om mensen die geen lid zijn van de PGL, dan kan vanuit het Pastoraal meldpunt worden verwezen. Tevens dient er duidelijkheid te bestaan over de prijs van de dienst die wordt verleend. Beide punten - verwijzing en kosten - vragen om nadere uitwerking.

Om onbekende gemeenteleden die met een niet-gerichte vraag het Pastoraal meldpunt benaderen - bijvoorbeeld voor pastorale zorg bij begrafenissen - te kunnen verwijzen, kan een regeling worden getroffen die eerder in Utrecht is opgesteld: een groep van emeritus predikanten en pastoraal geschoolden zorgt op kostenneutrale basis voor anonieme aanvragen. Dit ontlast reguliere predikanten en pastoraal medewerkers in wijken waar veel ouderen wonen. Mocht blijken dat degene die zich meldt toch een relatie met een wijkgemeente heeft of wil hebben, dan kan de melding verder door de betrokken wijkgemeente worden opgepakt (of door De Bakkerij als de melding meer diaconaal van aard is).

Bij de fysieke aanmelding zal op een of andere wijze het kerkelijk bureau een rol spelen, waarbij mogelijk ook het team van predikanten en kerkelijk werkers wordt betrokken. Ook dit zal verder moeten worden uitgewerkt. Het gaat om een praktijk die niet veel tijd kost, maar die wel van groot belang is. We willen niet volstaan met het antwoord 'u staat niet in onze computer'.

De PGL zal aan alle leden de activiteitenfolder aanbieden en het pastoraal meldpunt voor begrafenissen kenbaar maken.

b Ledenadministratie en doelgroepenbeleid

Met behulp van de mogelijkheden die LRP (het programma van de PKN voor de ledenadministratie) biedt, kan onderscheid gemaakt worden tussen de verschillende categorieën leden die er zijn. Het CvK heeft een notitie over de LRP opgesteld waarin dit onderscheid wordt toegelicht.⁹ Een gestructureerde ledenadministratie maakt het mogelijk de informatie in te zetten voor de bestuurlijke activiteiten zoals de invulling van de matrix, monitoring, doelgroepenbeleid en acties.

⁹ Zie bijlage 6, 'Leden en papieren leden binnen LRP(LedenRegistratie Protestantse Kerk in Nederland)

Door het structureren en waar mogelijk opschonen van het ledenbestand komt er transparantie over de werkelijke omvang PGL en haar wijkgemeenten Dit is van belang voor o.a. de betrouwbaarheid van de matrix en het beheersen van verplichte afdrachten. Aan het CvK wordt gevraagd ook in de komende jaren inzicht te verschaffen in een gestructureerd en zoveel mogelijk opgeschoond ledenbestand.

De leden van de PGL wordt gewezen op de mogelijkheid van overschrijving naar een wijkgemeente van keuze en van uitschrijving uit het ledenbestand. Deze actie wordt in nauwe samenwerking met de wijkgemeenten uitgevoerd. Aan de hand van de resultaten zal worden bezien of aanvullende maatregelen mogelijk en wenselijk zijn om beter zicht te krijgen op het karakter van het ledenbestand.

Met behulp van het opgeschoonde ledenbestand kan actief beleid ontwikkeld worden voor leden die nog niet actief betrokken zijn, resp. onbekend zijn bij de wijkgemeenten. Het is niet de bedoeling huis aan huis-acties op te zetten; dat blijkt niet vruchtbaar en vraagt te veel van betrokken gemeenteleden. Beter is het een positief en concreet aanbod te doen, wat eventueel in combinatie met het Pastoraal meldpunt kan worden gedaan.

Voor het opstellen van een dergelijk gericht aanbod zal eerst een onderzoek nodig zijn. Vraag daarbij is ook of beide genoemde groepen (niet-actieve leden; niet-leden) hetzelfde aanbod kunnen krijgen of dat specificatie nodig is.

De AK neemt het initiatief voor dit onderzoek. De concrete uitwerking kan ook door wijkgemeenten gedaan worden. Dit vraagt om coördinatie en afstemming in onderzoek en strategie.

Bij het aanbod kan worden - naast de in hoofdstuk 5 genoemde activiteitenfolder - gedacht aan:

- Activiteiten Leiden-breed (voor bijv. ouderen of jeugd)
- Activiteiten voor leden die nu 'buiten de boot vallen' (zoals bijv. de bijeenkomsten van DDDS - Druk, druk, druk - Spiritueel)

6 Bestuur nieuwe stijl

De basis in de kerk wordt gevormd door de geloofsgemeenschappen ('wijkgemeenten'). Voor de PGL is in deze tijd de geografische oriëntatie niet meer leidend principe in de gemeenschapsvorming; de onderlinge betrokkenheid in eredienst, pastoraat en andere activiteiten vormt de kern van een vitale geloofsgemeenschap.

a Taakstelling AK

De taak van de AK wordt in de kerkorde omschreven (Ord. 4-9-4), waar gesteld wordt '... dat de taken en bevoegdheden van de wijkkerkenraden alles omvatten wat tot de taken en bevoegdheden van de kerkenraad behoort, met uitzondering van datgene wat nadrukkelijk wordt toevertrouwd aan de algemene kerkenraad, waaronder, voor zover in de orde van de kerk niet anders is bepaald:

- het overleg met de wijkkerkenraden over de taak en de samenwerking van de delen in het geheel van de gemeente en de uitvoering van het werk dat in dat overleg aan de algemene kerkenraad wordt toevertrouwd;
- het treffen van voorzieningen ten behoeve van de gemeente in haar geheel, waar dat nodig is om recht te doen aan de binnen de gemeente voorkomende kerkelijke verscheidenheid;...'

In overeenstemming met de kerkorde en in aansluiting op de hieronder genoemde voornemens zal de plaatselijke regeling worden geactualiseerd, zodat de taken van de AK in de komende beleidsperiode voor iedereen duidelijk zijn.

Aan de geloofsgemeenschappen wordt gevraagd op actieve wijze mee te werken aan uitvoering van dit beleidsplan en het overleg met de AK, en zich mede verantwoordelijk te weten voor het geheel van de PGL.

Jaarlijks wordt op initiatief van de AK een dag georganiseerd voor alle ambtsdragers binnen de PGL.

Voor een aantal initiatieven kan aan (individuele) predikanten en kerkelijk werkers worden verzocht vanuit hun deskundigheid een bijdrage te leveren of het voortouw te nemen.

b Verantwoordelijkheid AK en gesprek met de geloofsgemeenschappen

De AK en beide colleges (College van Diakenen en College van Kerkrentmeesters) dragen hun eigen verantwoordelijkheid. Wat de AK betreft: hij zal de regie over stedelijke processen duidelijk en herkenbaar op zich nemen. De afstemming van het beleid van de AK en dat van de geloofsgemeenschappen vindt plaats in een geregeld overleg, zoals door de kerkorde bedoeld. De vergaderorde van de AK zal daartoe worden vernieuwd, waarbij naar een meer inhoudelijke invulling van de vergadering wordt gestreefd. Concreet betekent dit de AK voortaan twee verschillende soorten vergaderingen zal kennen:

- Een vergadering waarin een stedelijke activiteit centraal staat.
- Een vergadering waarin leven en werken van een geloofsgemeenschap centraal staat. Eens in de 2 jaar worden alle leden van een wijkkerkenraad hiervoor uitgenodigd. Onderwerp van gesprek is de periodieke ‘zelfscan’ van de betreffende geloofsgemeenschap, waarbij alle aspecten van de vitaliteit en levensvatbaarheid van de gemeenschap besproken worden. Daarbij gaat het dus niet alleen om cijfers, maar ook om visie en doelstellingen. Op deze manier kan het beeld dat uit de matrix naar voren komt worden aangevuld, genuanceerd of bevestigd. Onderdeel van de ‘zelfscan’ is ook het bespreken van de verwachtingen op langere termijn en de eventueel te nemen acties. Wat aan wijkgemeenten wordt gevraagd m.b.t. de opstelling van een zelfscan, dient te worden uitgewerkt.

c Afvaardiging, vergaderfrequentie, portefeuilles

De kerkorde stelt dat de minimale omvang van een AK bestaat uit 10 leden: 2 predikanten, 3 ouderlingen, 2 ouderlingen-kerkrentmeesters en 3 diakenen (Ord. 4-9-2). Met de kerkorde als uitgangspunt streven we ernaar een kleine, slagvaardige AK samen te stellen.

Er wordt per wijkgemeente minimaal 1 ambtsdrager afgevaardigd. Wijkgemeenten dienen tevens voor een secundus, een vaste reserve, te zorgen. Over de verdeling van functies binnen de AK worden in de plaatselijke regeling bepalingen opgenomen.

De vergaderfrequentie van de AK blijft 8x per jaar. Van deze zullen er 3 (voor een deel) besteed worden aan het hierboven genoemde gesprek met geloofsgemeenschappen.

In de AK worden waar mogelijk portefeuilles verdeeld. Portefeuilles worden beheerd door 2 AK-leden, die niet uit 1 wijkgemeente komen. Beide portefeuillehouders sturen een commissie aan die kan bestaan uit gemeenteleden, experts, en externe deskundigen. De besluitvorming ligt altijd bij de AK.

Ten aanzien van de portefeuilles wordt een groeimodel gehanteerd. De praktijk zal leren waar behoefte aan is. Begonnen wordt met:

I Communicatie

Professionaliseren van de communicatie binnen en vanuit de PGL (kerkblad, website, uitgave welkomstfolder, uitgave jaarprogramma, e.a.).

II Vitaliseringsfonds (zie hoofdstuk 4)

III Pastoraal Meldpunt (zie hoofdstuk 5, paragraaf a)

d Vorming nieuw beleid

De beleidsvoornemens voor een nieuwe periode (van vier jaar) worden voorbereid door de AK en na samenspraak met geloofsgemeenschappen en colleges in de AK vastgesteld.

De beleidsvoornemens sluiten aan op de meerjarenraming en matrix (zoals ontwikkeld en bijgesteld door het CvK, na evaluaties vanuit de geloofsgemeenschappen in het derde jaar van een beleidsperiode, zie hoofdstuk 3, paragraaf f, blz. 20).

e Samenwerking AK en CvK

De eindverantwoordelijkheid voor het beleid en de begrotingen binnen de PGL berust bij de AK. Uitgangspunt voor het overleg tussen AK en CvK vormen de richtlijnen die de kerkorde hiervoor geven. Concreet wenst de AK met het CvK afspraken te maken m.b.t.:

- I De bestuurscyclus, d.w.z. het proces rond bespreking begroting en jaarrekening, zodat het moderamen van de AK goed voorbereid is.
- II De beleidscyclus, d.w.z. het proces bij voorbereiding nieuw beleidsplan.
- III De afspraken over het Vitaliseringsfonds: welke spelregels zorgen ervoor dat de besluiten die de AK zal nemen m.b.t. dit fonds zorgvuldig en doelmatig zullen zijn?
- IV Onvoorziene zaken. Er dient regelmatig contact te zijn om ook bij incidenten op transparante wijze beslissingen te kunnen nemen.

7 Begroting nieuwe stijl

Op het terrein van financieel beleid en beheer hebben de laatste tijd al veranderingen plaatsgevonden die vooruit grepen op de vernieuwing van het beleid:

- De begroting is transparanter geworden
- Er is een meerjarenraming
- Er is een eerste versie van een matrix

De AK stelt als beleid vast om in samenspraak met het CvK de begroting nog transparanter te maken door een inzichtelijke indeling in herkenbare blokken van inkomsten en uitgaven. Het doel is dat de beleidsuitgangspunten breed worden gedragen en leiden tot een transparante begroting die het nieuw te vormen beleid ondersteunt. De blokken hebben zowel betrekking op de PGL als op de afzonderlijke wijkgemeenten.

Per wijk wordt inzichtelijk gemaakt wat de inkomsten en uitgaven zijn. De exploitatie van een gebouw maakt onderdeel uit van dit overzicht, maar de exploitatie van alle gebouwen die in bezit zijn van de PGL dient ook afzonderlijk inzichtelijk gemaakt te worden. Tevens dient het onderscheid tussen kerkelijk en niet-kerkelijk gebruik van een gebouw duidelijk te zijn, en de betrokkenheid van vrijwilligers en professionals.

a Inkomsten

Bij de presentatie gaan de inkomsten voorop; de volgende blokken worden opgevoerd:

I De resultaten van de Actie Kerkbalans	}	
	}	'Levend geld'
II De collecten	}	

III De inkomsten uit bezittingen, beleggingen en geld op de bank. Hierbij is een overzicht van deze vermogensonderdelen vertrekpunt.

IV De resultaten van multifunctioneel gebruik

Ten aanzien van punt III leverde in de afgelopen jaren de begroting in vergelijking tot de jaarrekening de grootste discrepantie op. Dit kan alleen worden overwonnen met eenvoudige aannamen, een op basis van redelijke argumenten geschat netto bedrag dat aan het begin van de beleidsperiode van vier jaar wordt vastgesteld. Als de feitelijke ontwikkeling in die periode niet spoort met de verwachtingen wordt het vermogen iets hoger of iets lager. Dat risico steekt schril af tegen de onduidelijkheid die in de afgelopen jaren heeft bestaan.

b Vergroten van inkomsten

Bij het motiveren van gevers (en niet-gevers) gaat het vooral om communicatie. De volgende aandachtspunten zijn daarbij van belang:

- I Gemeenteleden informeren waar hun geld naar toe gaat.

II Een ‘begroting voor dummy’s’ maken, d.w.z. een voor iedereen leesbare en toegankelijke versie van de begroting.

III Aan het algemene deel van de brief/folder over de Actie Kerkbalans een deel toevoegen dat over een specifieke wijk gaat.

IV De penningmeester van de PGL uitnodigen om voor wijkkerkenraden en op gemeenteavonden uitleg te geven en het inzicht te vergroten.

Verder wordt het CvK verzocht om kansrijke fondsen aan te schrijven voor projecten/activiteiten (bijv. uit Vitaliseringsfonds) die een duidelijk maatschappelijk karakter/belang hebben. Veel fondsen geven namelijk niet aan kerken.

Door wijkgemeenten kunnen externe fondsen worden gebruikt voor aanvullende formatie.

c Uitgaven

Te onderscheiden vallen:

I Kosten personeel met de onderdelen pastoraat, kosters en organisten

II Kosten administratie en beheer

III Kosten vermogensbeheer

IV Gebouwen en terreinen

De uitgaven voor de posten Personeel en Beheer & Administratie zijn momenteel hoger dan die voor de post Pastoraat. Evenals de omvang van de pastorale bezetting, dient ook de omvang van het personeel (kosters, organisten, medewerkers kerkelijk bureau) kritisch te worden bekeken: wat is nodig voor toekomstige taken? Kan hierop bezuinigd worden? Het is hoe dan ook van belang een redelijke verhouding tussen bezetting pastoraat enerzijds en bezetting personeel anderzijds te handhaven.

Naast de kosten voor de pastorale formatie zijn er drie groepen personeelskosten te onderscheiden: i) medewerkers van het Kerkelijk Bureau (op centraal niveau verrekend); ii) kosters en organisten en iii) koster-beheerders. De inzet is om in 2017 een reductie van 20% te hebben bereikt op de werkzaamheden van het Kerkelijk Bureau en daarmee ook op het personeel. Over de groepen ii en iii dient in de beleidsperiode 2014-2017 gesproken te worden in relatie tot het gesprek over gebouwen.

d Schematische overzichten van inkomsten en uitgaven

De door het CvK gepresenteerde overzichten van Kerkbalans, per wijk en leeftijdscategorie zijn zeer waardevol. Dat geldt ook voor de opbrengsten uit collecten. Er zouden vergelijkbare schematische overzichten moeten komen van andere inkomsten, waarin tevens te verwachten ontwikkelingen zijn meegenomen. Deze overzichten zijn ook van belang voor de verschillende categorieën uitgaven.

e Tussentijds overzicht

Het is wenselijk dat er jaarlijks een tussentijds overzicht van de financiële stand van zaken komt. Het gaat hier niet om een tussentijdse jaarrekening, maar om afwijkingen van 10% procent of meer op peildatum 1 juli op een beperkt aantal portefeuilles, waaronder verhuur, effecten en beleggingen. Deze worden jaarlijks in een overzicht door het CvK gemeld aan de AK en zijn onderwerp van bespreking in de AK-vergadering van september.

Tussentijdse afwijkingen in inkomsten, of substantiële veranderingen door bijvoorbeeld de opheffing van fondsen, dienen onderdeel te zijn van het reguliere overleg tussen AK en CvK, zoals hierboven beschreven in hoofdstuk 6.

f Prikkel tot besparingen

Het zou goed zijn een incentive te zetten op voorstellen die leiden tot besparingen. Een bepaald gedeelte van deze besparingen zou gedurende de lopende beleidsperiode aan de betreffende wijkgemeente ten goede moeten komen. Het andere gedeelte komt ten goede aan de PGL.

8 Verantwoording en conclusies

De Protestantse Gemeente te Leiden is een veelkleurige gemeente. Er is een grote variatie waarop mensen in vieren, leren en dienen binnen de diverse geloofsgemeenschappen getuigen van hun geloof. Deze rijke schakering willen we in de komende jaren graag bewaren en verder ontwikkelen. Om dat goed te kunnen doen, zullen we moeten inspelen op een aantal ontwikkelingen.

In de eerste plaats is het een feit dat de kerk in ledenaantal kleiner wordt, een tendens die zich al vele jaren voltrekt en die zich in de komende jaren verder zal doorzetten, ook in Leiden. Ten gevolge hiervan moet er bezuinigd worden, en staan ons niet altijd de middelen en de menskracht ter beschikking om dat te doen wat we zouden willen. Sterker nog, we moeten ons erop instellen dat ons gemeentelieven niet altijd meer op dezelfde wijze vorm gegeven of gecontinueerd kan worden. Dat is pijnlijk om te zien en om te ervaren. Het ontwerpen van een matrix en het besluit om de vaste pastorale formatie in de komende jaren terug te brengen tot een aanzienlijk kleinere omvang, is een manier om rekening te houden met deze realiteit en om beleidsmatig in te spelen op deze ontwikkelingen. We hebben in dit beleidsplan instrumenten ontwikkeld die ons kunnen helpen om deze pijn zo eerlijk mogelijk te verdelen en die ons behoeden voor ad hoc-beslissingen en willekeur.

In de tweede plaats bieden de ontwikkelingen ook nieuwe kansen, die vragen om initiatieven. We worden uitgedaagd de vitaliteit in onze wijkgemeenten te stimuleren, en tegelijk te werken aan het ontstaan van nieuwe vormen van kerkelijke presentie binnen de PGL die passen bij deze tijd. Daarom wordt in dit beleidsplan niet alleen voorgesteld te bezuinigen, maar tegelijk om te investeren. Waar de matrix betrekking heeft op de omvang van de pastorale formatie in de wijkgemeenten, daar richt het Vitaliteitsfonds zich op het creatief inspelen op de ontwikkelingen in de Leidse samenleving.

De opbouw van dit beleidsplan is toegelicht in de inleiding. Zoals daar wordt gesteld, vormt dit plan de afronding van een proces van bezinning en discussie, waarbij wijkgemeenten, de Algemene Kerkenraad, het College van Kerkrentmeesters en het College van Diakenen actief betrokken zijn geweest. Dat proces heeft de nodige tijd gevraagd, waarvoor twee redenen zijn te noemen. Allereerst is een beleidsplan voor een periode voor vier jaren - zoals voorgeschreven door de kerkorde - nog niet eerder in de Protestantse Gemeente in Leiden tot stand gekomen. Dat betekent dat veel zaken voor het eerst moesten worden doordacht op hun mogelijke consequenties voor de langere termijn.

In de tweede plaats is niet alleen dit plan opgesteld door de Commissie Beleidsplan, maar is daarnaast door het College van Kerkrentmeesters een matrix en een meerjarenraming opgesteld. Zowel de matrix als de meerjarenraming zijn onderwerp van uitvoerige bespreking geweest. Het heeft dus even geduurd, maar met het feit dat deze documenten er nu liggen, als basis voor het gemeentelieven in de wijkgemeenten van de PGL in de komende jaren kunnen we tevreden zijn.

Het is een keuze om te bezuinigen op pastorale formatie. Die keuze is geen gemakkelijke, maar op dit moment ziet de Algemene Kerkenraad geen andere mogelijkheid. Dat neemt niet weg dat ook uitvoerig is gesproken over de andere terreinen, te weten de exploitatie van gebouwen en het beheer en de administratie. Ten aanzien van de gebouwen is besloten dat er in de komende jaren een goed en voor iedereen helder beeld moet komen van de kosten en baten, zodat voor een volgende

beleidsperiode een verantwoord besluit genomen kan worden met betrekking tot eventuele bezuinigingen. Met betrekking tot beheer en administratie is afgesproken om met ingang van 2016 een inspanningsverplichting aan te gaan om te komen tot een bezuiniging, zoals te zien is in de meerjarenraming.

De veranderingen die zich in de komende jaren zullen voltrekken, vragen ook om een aanpassing in bestuurlijke zin. De Algemene Kerkenraad zal zijn verantwoordelijkheid op zich moeten nemen om de wijkgemeenten de kans te geven de aanwezige vitaliteit te stimuleren, om de samenhang binnen de PGL vorm te geven, en om projecten die vanuit het Vitaliteitsfonds tot stand komen naar binnen en naar buiten van een draagvlak te voorzien.

Dit betekent concreet dat de Algemene Kerkenraad - naast zijn reguliere taken - de plek moet zijn waar wijkgemeenten kunnen vertellen over het geloof waaruit men leeft en de perspectieven die er zijn om dit geloof gestalte te geven. De vergaderingen zullen zodanig worden ingericht dat dit ook kan.

Tevens zal de Algemene Kerkenraad zelf in een geregeld en goed overleg met het College van Kerkrentmeesters moeten treden met het oog op de uitvoering van de voornemens in de beleidsplan en om tijdig te kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen. Daartoe zal met regelmaat samen met het College van Kerkrentmeesters worden vergaderd over begrotingen, rekeningen, en voorbereidingen voor de volgende beleidsperiode.

De hoofddoelstelling van het beleid in de komende jaren is in dit beleidsplan als volgt omschreven: 'de vitaliteit in de bestaande geloofsgemeenschappen te bewaren en behoeden en tegelijk nieuwe vormen van vitaal geloofsleven een kans te bieden, zowel binnen geloofsgemeenschappen als op stedelijk niveau'. Een aantal concrete aanzetten voor het ontwikkelen van nieuwe vormen zijn in de beleidsplan genoemd, zoals een pastoraal meldpunt en een activiteitenfolder. De Algemene Kerkenraad zal deze aanzetten oppakken en hoopt ook dat er in en vanuit de wijkgemeenten nieuwe initiatieven zullen ontstaan.

Het beleidsplan biedt naar de mening van de Algemene Kerkenraad een kader en een basis om de toekomst van de PGL met vertrouwen tegemoet te zien. Hoe die toekomst er precies uit zal zien, weten we niet. Dat wordt niet geregeld in een plan. Wat we wel weten is dat de PGL in al haar veelkleurigheid geroepen is te leven vanuit het vertrouwen op Gods komst in onze wereld en tekenen van Zijn heerschappij op te richten.

9 Overzicht planning 2013-2014

De Algemene Kerkenraad zal na vaststelling van het beleidsplan overgaan tot uitvoering van de beleidsvoornemens. Met name de eerste helft van 2014 is belangrijk, omdat in die periode veel zaken opgezet en geïnitieerd dienen te worden. Daarom is het goed een planning in dit beleidsplan op te nemen.

Voor de periode eind 2013 / begin 2014 is het volgende vergaderschema voor de Algemene Kerkenraad opgesteld:

Dinsdag 10 december 2013	Invoering Matrix 2013 Instelling werkgroep Vitaliteitsfonds
Dinsdag 21 januari 2014	Invoering Matrix 2013 Instelling werkgroep Vitaliteitsfonds Afvaardigingsschema AK/ Plaatselijke regeling
Dinsdag 4 maart 2014	Afvaardigingsschema AK/ Plaatselijke regeling
Dinsdag 8 april 2014	Reglement Vitaliteitsfonds Opzet zelfscan
Dinsdag 6 mei 2014	Reglement Vitaliteitsfonds Opzet zelfscan Activiteitenfolder
Dinsdag 3 juni 2014	Activiteitenfolder Pastoraal meldpunt

Het moderamen neemt initiatieven en doet voorstellen aan de vergadering. Het moderamen vergadert op de volgende data: 19 november en/of 3 december 2013; 7 januari, 11 februari, 25 maart, 22 april en 20 mei 2014.

Bijlagen

- 1 Overzicht van het zogeheten vitaliseringsproces
- 2 ‘Bouwen aan een *vitale* kerk’ - rapportage begeleidingscommissie
- 3 Samenvatting drie werkconferenties voor ambtsdragers (2012)
- 4 Matrix 2013
- 5 Meerjarenraming 2014-2017
- 6 Leden en papieren leden binnen LRP (Ledenregistratie Protestantse Kerk in Nederland)
- 7 Nota van antwoord d.d. 12 november 2013 (antwoord van AK op vragen bij het concept van 15 oktober 2013)

Een digitaal bestand met alle bijlagen is te downloaden van de website van de P.G.L.:

www.protestantsegemeenteleden.nl